

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สิทธิมนุษยชนของผู้ต้องโทษ หรือการปฏิบัติต่อผู้ต้องโทษ โดยเคารพต่อสิทธิมนุษยชนกำลังได้รับความสนใจในกระบวนการยุติธรรม เพื่อให้ผู้ต้องโทษในคดีต่าง ๆ ได้รับการปฏิบัติอย่างมีมนุษยธรรม ซึ่งในอดีตนั้นผู้ต้องโทษในประเทศไทยยังมิได้คำนึงถึงเรื่องสิทธิมนุษยชน รวมถึงเสรีภาพของผู้ต้องโทษ ซึ่งการปฏิบัติและการควบคุมนั้นเป็นการกระทำที่เต็มไปด้วยความรุนแรง ทารุณโหดร้าย โดยมีได้มีกฎระเบียบในทางปฏิบัติที่แน่นอน

แม้ว่าในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมากฎหมายของประเทศไทย ได้รับการพัฒนาในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องโทษให้มากขึ้น แต่มีจุดบกพร่องซึ่งยังไม่ได้มาตรฐานขั้นต่ำของนานาอารยประเทศ ในขณะที่หลักประกันสิทธิของบุคคลดังกล่าวนั้นมีกฎหมายรับรอง แต่ก็มีได้รับการปฏิบัติอย่างจริงจังแต่ประการใด อันเป็นเหตุให้สิทธิของผู้ต้องโทษถูกละเมิดอยู่เสมอ และในบางกรณีเกิดจากการฝ่าฝืนกฎหมายของเจ้าหน้าที่เอง

แนวความคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องโทษ¹ หรือสิทธิของผู้ต้องโทษนั้น มาจากการยอมรับสิทธิขั้นพื้นฐาน (Inalienable Right) ของมนุษย์ ซึ่งกล่าวไว้ชัดเจนในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนในคำปรารภของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน "โดยที่เป็นการยอมรับนับถือเกียรติศักดิ์ประจำตัว และสิทธิเท่าเทียมกันและโอนมิได้ของบรรดาสมาชิกทั้งหลายแห่งครอบครัวมนุษย์ เป็นหลักมูลเหตุแห่งอิสรภาพความยุติธรรมและสันติแห่งโลก" ส่วนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในระบบการลงโทษนั้นบัญญัติไว้ในข้อ 1 แห่งปฏิญญาสากลความว่า "บุคคลใดๆ จะถูกทรมานหรือได้รับผลปฏิบัติ หรือการลงโทษที่โหดร้ายผิดมนุษยธรรม หรือต่ำช้าไม่ได้" อย่างไรก็ตามก็ตีความที่มีต่อสิทธิขั้นพื้นฐานนี้ก็มีทั้งผู้เห็นด้วย และไม่เห็นด้วยซึ่งเป็นเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของนักนิติศาสตร์ ซึ่งในการวิจัยนี้ได้ทำการพิจารณาจากกฎหมาย ข้อบังคับ กฎระเบียบที่ให้แก่ผู้ต้องโทษในประเทศ ซึ่งเปรียบเทียบกับ การปฏิบัติงานจริงของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย อาทิ ตำรวจ เจ้าหน้าที่กรมราชทัณฑ์ เป็นต้น เพื่อทราบถึงสิทธิของผู้ต้องโทษ

¹ ประธาน วัฒนวาณิชย์. สิทธิผู้ต้องขังในประเทศไทย. 2526, หน้า 1.

² ทรงกริช ออนตะไคว้, (ร.ต.อ.). ทศนคติของผู้ถูกขังในเรือนจำกลางเชียงใหม่ต่อการปฏิบัติตามกฎหมายของเจ้าหน้าที่ตำรวจ. 2545, หน้า 3.

ควรได้รับ และที่ควรกำหนดเพิ่มเติมโดยอาศัยการวินิจฉัยจากสิทธิขั้นพื้นฐานที่มีอยู่ตามกฎหมาย อันเป็นองค์ประกอบสำคัญ

สิทธิของผู้ต้องโทษ หรือที่พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ได้ให้คํานิยามว่า “ผู้ต้องขัง” ยังมี บทบัญญัติบางมาตราที่ไม่สอดคล้องกับมาตรฐานสากลที่เกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง และ กฎหมายราชทัณฑ์มุ่งที่จะบัญญัติหน้าที่ของผู้ต้องขังมากกว่าสิทธิของผู้ต้องขัง การลงโทษทาง วินัย³ แก่ผู้ต้องขังก็มิได้มีการกำหนดมาตรฐาน และวิธีการลงโทษไว้โดยชัดแจ้งและไม่ได้แยกแยะ การผิดวินัยร้ายแรงกับการผิดวินัยไม่ร้ายแรงไว้แต่ให้เจ้าพนักงานใช้ดุลพินิจลงโทษ นอกจากนี้การ ลงโทษทางวินัยและการจำตรวนของกรมราชทัณฑ์ปัจจุบัน ซึ่งมีการลงโทษและการขังในห้องมืด น่าจะมีการตรวจสอบว่าขัดต่อมาตรฐานสากลของสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันการทรมานต่อ ผู้ต้องขัง หรือไม่ และรวมถึงการอนุญาตให้เจ้าพนักงานราชทัณฑ์ใช้กำลังกับผู้ต้องขังที่พยายาม หลบหนีที่คุมขังว่าจะขัดต่อมาตรฐานสากลหรือไม่ เหล่านี้ น่าจะเป็นปัญหาในการพิจารณาว่า เป็น การละเมิดสิทธิของผู้ต้องขังที่ควรได้รับการแก้ไข⁴ สาเหตุของการไม่ได้เคารพมาตรการการคุ้มครอง สิทธิ นั้น อาจเกิดจากความไม่เข้าใจกันในระดับการยุติธรรมถึงความมุ่งหมายในการดำเนินคดี อาญาที่ต้องการค้นหาความจริงและในขณะเดียวกันการดำเนินการดังกล่าวจะรักษาสิทธิเสรีภาพ ของผู้ต้องขังให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ และการจำกัดเสรีภาพบุคคลดังกล่าวเท่าที่จำเป็นเพื่อ ประโยชน์ต่อคดีเท่านั้น ซึ่งปัญหาตามที่กล่าวมาเป็นปัญหาที่ควรได้รับการแก้ไขโดยรีบด่วน

การวิเคราะห์ข้อมูลบางส่วนซึ่งได้รับจากผู้ต้องขังนั้น ปรากฏว่า การปฏิบัติต่อ ผู้ต้องขังนั้นยังไม่เป็นไปตามข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำที่ควร เช่น สภาพจำนวนผู้ต้องขังมี จำนวนมากเกินไปจนเกินกว่าความจุของเรือนจำ สภาพความเป็นอยู่ที่เลวร้าย การใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ ไม่เป็นธรรมและลำเอียง และผู้ต้องขังประเภทต่าง ๆ เช่น ผู้ต้องขังระหว่างสอบสวน หรือพิจารณา และผู้ต้องขังตามคำพิพากษามีได้รับการปฏิบัติที่แตกต่างกัน ตามสถานะและสิทธิของผู้ต้องขังที่ กฎหมายคุ้มครองไว้ในแต่ละประเภท เป็นต้น

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงเห็นควรศึกษาและรวบรวมปัญหาที่เกี่ยวกับสิทธิของผู้ต้องโทษ โดยการพิจารณาหลักเกณฑ์และมาตรฐานสากลที่ให้ประกันสิทธิของบุคคลดังกล่าว พิจารณา เทียบกับมาตรการของกฎหมายไทย เพื่อวิเคราะห์ว่าควรมีการเพิ่มเติมแก้ไขประการใด นอกจากนี้ยังพิจารณาแนวทางที่เป็นไปได้สำหรับการให้หลักประกันดังกล่าว ในทางปฏิบัติอีกทั้ง

³ โครงการศึกษาวิจัย เรื่องสิทธิของผู้ต้องหา จำเลย และผู้ต้องโทษ ในคดีอาญา. 2540, หน้า 2.

⁴ กุลพล พลวัน. พัฒนาการสิทธิมนุษยชน. 2538, หน้า 45.

พิจารณาปรับปรุงการบังคับให้เป็นไปตามมาตรฐานในกฎหมายที่มีอยู่ ให้มีการปฏิบัติที่สอดคล้องกับมาตรการที่กฎหมายกำหนด

วัตถุประสงค์ของการทำวิจัย

1. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบระหว่างการปฏิบัติของผู้คุมขังที่มีต่อผู้ต้องโทษ กับสิทธิขั้นพื้นฐานตาม กฎหมาย
2. เพื่อศึกษาถึงความสมบูรณ์ของกฎหมายที่นำมารองรับบังคับใช้เกี่ยวกับสิทธิของผู้ต้องโทษ

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ทำให้ทราบความคิดเห็นของผู้ต้องโทษ ที่มีต่อการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานที่เกี่ยวข้องว่าการ ปฏิบัติให้เป็นไปตามสิทธิที่มีตามกฎหมายหรือตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิของผู้ต้องโทษ
2. เพื่อให้ผู้ที่ต้องการใช้หรือเรียกร้องในสิทธิของตนเอง หรือบุคคลอื่นศึกษาและนำความรู้ไปใช้อ้างอิงกับเจ้าหน้าที่หรือผู้ใดที่ปฏิเสธสิทธิดังกล่าวได้
3. เพื่อชี้ให้เห็นภาพอันเป็นรูปธรรมชัดเจน ในความเหมือนหรือความต่างกันในการรับรองสิทธิของผู้ต้องโทษตามกฎหมายของไทยหรือปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิของผู้ต้องโทษขององค์การสหประชาชาติ
4. ผลการวิจัยที่ได้สามารถนำไปเป็นแนวทาง ในการปรับปรุงการทำงานของเจ้าพนักงานทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ให้มีการปฏิบัติไปตามสิทธิขั้นพื้นฐานและสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องโทษ อันจะนำไปสู่ความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากร

ประชากรที่ทำการศึกษามี 2 กลุ่ม คือ

1. เจ้าหน้าที่ผู้คุมขัง จำนวน 20 คน
2. นักโทษชายในเรือนจำกลางจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 180 คน

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาเกี่ยวกับสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้ต้องโทษที่ได้รับในระหว่างถูกคุมขังทำการศึกษาดังกล่าว ออกเป็น 2 ส่วน คือ

1. ข้อมูลจากพัศดีและเจ้าพนักงานควบคุมเรือนจำได้แก่ ข้อมูลทั่วไปของเจ้าพนักงานควบคุมเรือนจำและพัศดี ข้อมูลภายในเรือนจำ มาตรการต่างๆ ที่บังคับใช้ภายในเรือนจำและสภาพการทำงานภายในเรือนจำ

2. ข้อมูลจากผู้ต้องโทษ ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปภายในเรือนจำ การปฏิบัติต่อนักโทษและสิทธิของนักโทษ ความผิดวินัยของนักโทษ การยื่นเรื่องร่ำร้องทุกข์ ถวายฎีกา และอภัยโทษ การใช้อาวุธและอาวุธปืน การตรวจเรือนจำ การปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ผู้คุมซึ่งต่อผู้ต้องโทษในเรือนจำ การได้รับการรักษาพยาบาล เครื่องนุ่งห่มหลับนอน อาหารที่ผู้ต้องโทษได้รับเพียงพอหรือไม่ ความเห็นของผู้ต้องโทษในเรื่องการกำหนดโทษ ลดโทษและสิทธิประโยชน์ในเรือนจำ ตลอดจนสภาพปัญหาในเรือนจำ

นิยามศัพท์เฉพาะ

เรือนจำ หมายความว่า ที่ซึ่งใช้ควบคุมกักขังผู้ต้องขังกับทั้งสิ่งที่ใช้ต่อเนื่องกัน และให้หมายความรวมถึงที่อื่นใดที่รัฐมนตรีได้กำหนด และประกาศในราชกิจจานุเบกษาว่าอาณาเขตไว้โดยชัดเจน

ผู้ต้องขัง หมายความว่า รวมตลอดถึงนักโทษเด็ดขาดคนต้องขังและคนฝาก

ผู้ต้องโทษ หมายความว่า บุคคลซึ่งศาลได้มีคำพิพากษาให้จำคุกเมื่อคดีถึงที่สุด

นักโทษเด็ดขาด หมายความว่า บุคคลซึ่งถูกขังไว้ตามหมายจำคุกภายหลังคำพิพากษาถึงที่สุด และหมายความรวมถึงบุคคลซึ่งถูกขังไว้ตามคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมายให้ลงโทษด้วย

คนต้องขัง หมายความว่า บุคคลที่ถูกขังไว้ตามหมายขัง

คนฝาก หมายความว่า บุคคลที่ถูกฝากไว้ให้ควบคุมไว้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หรือกฎหมายอื่นโดยไม่มีหมายอาญา

นักโทษพิเศษ หมายความว่า นักโทษเด็ดขาดซึ่งส่งไปอยู่ทัณฑนิคมตามพระราชบัญญัตินี้

รัฐมนตรี หมายความว่า รัฐมนตรีว่าการกระทรวงซึ่งบังคับบัญชาการราชทัณฑ์

คุก หมายความว่า ที่คุมขังนักโทษพระราชอาญา ตั้งแต่มีระยิมโทษขึ้นไป จนถึงอุกฤษฎโทษมีกำหนดโทษคุมขังตั้งแต่ 6 เดือนขึ้นไป นักโทษพวกนี้ให้เรียกว่า กงมหันตโทษ

ตาราง หมายความว่า คุมขังนักโทษจำพวกต้องรับพระราชอาญาเพียงลโทษ คือโจรผู้ร้ายที่มีกำหนดโทษคุมขังตั้งแต่ 6 เดือนลงมากับพวกที่ต้องรับพระราชอาญา โดยมีผู้ร้ายนักโทษพวกนี้ให้เรียกว่า กงลโทษ

การปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง หมายถึง การปรุงแต่งแก้ไข (Rehabilitation) และการพัฒนาบุคลิกภาพของผู้ต้องขัง การฟื้นฟูสภาวะทางร่างกาย จิตใจ อาชีพ และสถานภาพทางสังคมของผู้ต้องขังในเรือนจำ.

PAYAP UNIVERSITY